

УДК 368.029

В. П. Братюк,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Мукачівський державний університет

Р. В. Гвоздак,

магістр спеціальності Фінанси, Мукачівський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПОСЛУГИ НА РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

V. Bratiuk,

Ph.D., Associate Professor of Finance, Mukachevo State University

R. Hvozdaк,

masters in Finance, Mukachevo State University

INNOVATIVE SERVICES IN THE REINSURANCE

У статті розглянуто причини необхідності запровадження інноваційних послуг на перестраховому ринку, виокремлено сучасні види інноваційних послуг на ринку перестрахування, а також переваги їх застосування.

The article discusses the reasons for the need to introduce innovative services to re insurance market, singled modern types of innovative services in the reinsurance market and the benefits of their use.

Ключові слова: перестрахування, сек'ютеризація, страхові бонди, сайдкаф, електронна біржа перестрахування.

Key words: reinsurance sek'yuteryzatsiya, insurance bonds, sidecar, electronic exchange of reinsurance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На розвиток ринкового середовища, в тому числі, і на особливості формування українського ринку перестрахування безпосередньо впливають процеси розширення інтеграційних взаємозв'язків між державами та поглиблення глобалізаційних процесів у світі. Для того, щоб вітчизняні страхові компанії могли впевнено себе почувати у встановленні міжнародних зв'язків, зокрема при укладанні договорів з іноземними партнерами, їх фахівці мають володіти сучасними технологіями, запроваджувати інноваційні перестрахові послуги.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження сутності та значення перестрахування, теоретичних засад розвитку ринку перестрахування зробили вітчизняні вчені: Кнейслер О.В., Осадець С.С., Ткаченко Н.В., Третяк К.В., Шолойко А.С., а також зарубіжні — Балакірева В.Ю., Коулмен М., Юрченко Л.О. та інші.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Відаючи належне доробку вчених у цій сфері, слід зауважити, що в Україні залишаються недостатньо дослідженими питання щодо підвищення ефективності функціонування рин-

ку перестрахування та визначення перспектив подальшого розвитку.

Більш детального вивчення потребують питання запровадження інноваційних послуг у сфері перестрахування та удосконалення вже існуючих.

МЕТА СТАТТІ

Дослідити ринок інноваційних послуг з перестрахової діяльності у рамках глобалізаційних світових процесів та виокремити основні тенденції сучасного страхового бізнесу з точки зору перестрахової діяльності як на території України, так і за її межами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інтеграція у сфері перестрахування, основним проявом якої є перестрахування ризиків зарубіжних страховиків, експансія іноземного капіталу, створення спільних перестрахових компаній чи пулів, посилює взаємозв'язки та взаємозалежності між національними ринками перестрахування, сприяє взаємному зближенню учасників ринків у контексті переплетіння їх економічних інтересів в межах світового масштабу з метою забезпечення глобального перестраховального захисту.

Тобто перестрахування ризиків у нерезидентів на сьогоднішній день виконує свою класичну і зрозумілу в усьому світі роль, гарантую-

чи не тільки страховику, а й страхувальнику виплати за великими збитками, а також стабільність фінансового становища.

У тепліших умовах розвитку, взаємодія українських страховиків і перестраховиків-нерезидентів у 2011—2015 рр. поступово зменшується, професійні компанії припиняють роботу з вітчизняними перестраховальниками (як приклад — один з найстаріших партнерів українського ринку — Мюнхенське перестраховальне товариство), загострюється проблема з розміщенням одиничних великих ризиків на класичних ринках [1].

Серед причин зниження інвестиційної привабливості вітчизняного ринку перестраховування можна виділити наступні:

- 1) виникнення у 2014—2015 рр. проблем з конвертацією валюти за договорами перестраховування у зв'язку із введенням обмежень НБУ і, як наслідок, порушення строків страхових виплат;
- 2) зниження темпів росту ринку страхування;
- 3) затримка сплати премій вітчизняними страховиками;
- 4) посилення вимог до якості ризиків і відповідності тарифів з боку іноземних партнерів.

Можливості міжнародної інтеграції у світовий ринок зменшує кон'юнктура вітчизняного перестрахового ринку. Українські страховики залишають ризики на власному утриманні, а також, збитки за ними, що є однією з причин зростання обсягу внутрішнього перестраховування.

Незважаючи на проблеми та кризові явища в економіці, перспективи розвитку українського ринку перестраховування можна відзначити як такі, що мають позитивні тенденції.

До факторів, які в майбутньому будуть сприяти розвитку українського перестрахового ринку та його інтеграції в світовий ринок перестраховування можемо віднести такі:

— капіталізація страховиків для зміцнення їх фінансової стійкості дозволить збільшити місткість страхового ринку для прийняття більшої кількості та обсягів покриття ризиків від цедентів;

— утворення інституту професійних перестраховиків буде сприяти підвищенню попиту на перестраховування та покращенню якості продажу перестрахової послуги;

— вживання новітніх ефективних управлінських технологій в діяльності страхових компаній дасть змогу вивести їх на більш високий рівень та забезпечити зростання їх конкурентоспроможності у порівнянні з іншими страховиками;

— розширення подальшої територіальної диверсифікації бізнесу та збільшення географії перерозподілу ризиків за допомогою перестраховування;

— зміна традиційних видів перестраховування шляхом конвергенції перестрахових і фінансових послуг, а також утворення альтернативного фінансового перестраховування та використання перестраховування на основі раціонального управління активами перестраховика, тобто сек'юритизації;

— впровадження інноваційних видів перестрахових послуг, що дозволить збільшити інвестиційну привабливість українського ринку та підвищити конкурентоздатність страховиків.

Нововведенням на страховому ринку України є альтернативне перестраховування, або альтернативне управління ризиком — це широкий спектр способів перерозподілу фінансового і страхового ризиків, пов'язаних з діяльністю страхових організацій, які відрізняються за рядом ознак від традиційних видів страхування.

Розглянемо альтернативні інструменти перестраховування (табл. 1).

Більш детально альтернативне перестраховування можна розуміти як фінансове перестраховування, тобто відносини між страховиком і перестраховиком, пов'язані з перерозподілом страхового і фінансового ризику, що притаманні страховій діяльності на довгостроковій основі.

Специфічний ризик збереження вартості акумульованих коштів страхових резервів страховики несуть при проведенні страхування життя. Окрім традиційних договорів перестраховування, страхові компанії мають можливість використовувати один із альтернативних інструментів — фінансування шляхом переведення майбутнього доходу в капітал, створюючи, таким чином, додаткові страхові резерви за договорами довгострокового накопичувального страхування життя. Такий метод дозволяє уникати залежності від сторонніх учасників перестрахового ринку та отримувати страхові премії в повному обсязі.

Одним із альтернативних інструментів перестраховування є сек'юритизація, що може застосовуватися як за договорами перестраховування життя, так і за договорами загального перестраховування.

Страхова компанія, на основі укладеного договору, передає спеціальній перестраховій установі частину своїх ризиків, сплачуючи при цьому частину премії. В свою чергу, спеціальна перестрахова компанія здійснює емісію та розміщення облігацій катастроф.

Кошти, що надходять від інвесторів в оплату облігацій, вкладаються у найбільш надійні інструменти фондового ринку, зокрема: державні цінні папери та корпоративні цінні папери. За рахунок отриманого інвестиційного прибутку, спеціалізована перестрахова компанія сплачує відсотки інвесторам. Якщо протягом терміну обігу облігацій відбувається страхова подія і при

Таблиця 1. Види альтернативних інструментів передачі страхових ризиків

№ п/п	Види альтернативних інструментів	
	Non-life	Life
1	Сек'ютеризація	Фінансування шляхом переведення майбутнього доходу в капітал
2	Катастрофічні бонди (cat bonds)	Сек'ютеризація вбудованої вартості (embedded value securitization)
3	Облігації фінансової кризи (financial crisis bonds)	Облігації екстремальної захворюваності (morbidity bonds)
4	Сайдкари (sidecars)	Облігації екстремальної смертності (mortality bonds)
5	Електронна біржа перестраховання «FlyRe»	

Джерело: складено автором на основі [2].

цьому рівень збитків перевищує попередньо встановлений граничний показник, то виплата процентів та основної суми боргу залежно від конкретних умов випуску припиняється, а кошти із сформованого фонду передаються страховій (перестраховій) компанії для погашення збитків. Якщо ж страхова подія не відбулась, то виплата основної суми за облігаціями здійснюється по закінченню терміну їх обігу.

До альтернативних інструментів передачі ризиків відносяться і катастрофічні бонди, які являють собою різновид цінних паперів у вигляді платіжного зобов'язання, контракту між емітентом, інвестором і фінансовими посередниками. Умови звільнення від зобов'язань емітента катастрофічної облігації залежать від ряду причин. Наприклад, катастрофічні бонди, випущені страховою компанією Winterthur Insurance, встановлювали в якості "катастрофи" наступні події: вітер понад 75 км/год., град, збиток більш 6000 автомобілів тощо. [3]

Суттєвою перевагою катастрофічних бондів є низькі витрати на транзакції порівняно зі страховим підходом, оскільки страхове покриття зазвичай включає в себе вартість придбання цінних паперів, моніторингу та регулювання втрат, кожне з яких може бути мінімізоване шляхом використання фінансових ринків. Крім того, катастрофічні облігації дуже слабо пов'язані з ринковим ризиком, тому також можуть бути використані як інструмент хеджування.

Передумовою виникнення "облігацій катастроф" (cat bonds) є світова фінансова криза, за якої банківська система зазнала вагомих втрат. Певна річ, це негативно відобразилось на майновому стані страхувальників, які здійснювали страхування фінансові ризики, тому реалізація значної кількості фінансових ризиків у масштабах економіки позначилась негативно не лише на самих страхувальниках, а й на фінансовому стані перестраховальників. За таких умов постає необхідність розробки нового виду цінного паперу, що використовуватиметься для перестраховання фінансових ризиків страхових компаній.

Таким чином, альтернативою "облігацій катастроф" є "облігації фінансової кризи" (financial crisis bonds). Як і так само, як у випадку з облігацією катастроф, використовуються при пев-

них умовах. До прикладу, такими умовами може бути зниження промислового виробництва на 5%, зменшення рівня реальних доходів домогосподарств в межах економіки на 10%, різке зростання проблемної заборгованості у банківському секторі загалом на 2,5 % тощо. За таких умов імовірність неповернення коштів позичальниками банків різко зростає.

Функціонування "облігації фінансової кризи" відбувається таким чином — страховик за допомогою андеррайтингової компанії випускає борговий цінний папір типу "облігація фінансової кризи", сума виручених коштів за облігацією спрямовується на фінансування інвестиційної діяльності страховика, що в свою чергу дозволяє отримувати дохід від інвестиційної діяльності, частина якого спрямовується на виплату купонного доходу за борговим цінним папером.

Така виплата відбувається лише за умови, що ризик, який перестрахований таким інструментом, не настає. Якщо ж фінансовий ризик фактично відбувся, тобто криза у банківському секторі та економіці загалом настає, то зобов'язання із сплати купонного доходу та погашення основного тіла облігації відсутні. В цьому і криється подібність між пропонованим інструментом та механізмом перестраховання. Якщо в другому випадку перестраховальник покриває збитки відповідно до договору перестраховання, то у першому випадку — ці збитки покриваються з суми, отриманої від розміщення цінних паперів на фондовому ринку.

Процес виплати купонного доходу відбувається щорічно або ж з іншою періодичністю відповідно до умов випуску боргового цінного паперу, які визначаються на початку планування перестраховання ризиків. Тому, коли настає термін погашення зобов'язань за облігацією і ризики за цінним папером не настають — відбувається погашення основного тіла боргу. Логічним є й те, що для забезпечення привабливості та ліквідності цінного паперу купонна ставка повинна бути високою, щоб учасники фінансового ринку вкладали кошти у механізм перестраховання ризиків страховика.

По суті випуск облігацій матиме позитивний вплив на фінансовий стан підприємства, адже в моделі не враховано платежі, які отримуватиме страховик від страхувальників. Також при емісії

цінних паперів страховик здійснить незначні витрати для залучення андеррайтингової компанії, яка буде виконувати основні функції із випуску та підтримання ліквідності цінних паперів.

Наступним альтернативним інструментом перестраховання є сайдкар, який передбачає створення спеціалізованої установи при страховій компанії. Відповідно, такий інструмент може обслуговувати лише компанію, що є засновником, утримуючи при цьому частину відповідальності за її ризиками.

Переважно, сайдкари створюються на термін до двох років, з подальшою ліквідацією або реорганізацією для перестраховання інших ризиків. Як і спеціальні перестрахові установи, вони здійснюють емісію цінних паперів та розміщують їх серед інвесторів. Проте, на відміну від облігацій катастроф, сайдкари можуть брати квотну участь у всьому перестраховому портфелі страхової компанії. Тому створення сайдкарів є найбільш доцільним при зростанні вартості послуг перестраховання та з метою загального підвищення платоспроможності страховика.

Окрім альтернативного перестраховання серед інновацій на ринку перестраховання можна виділити застосування електронної системи "FlyRe" — електронна біржа перестраховання. Така система є унікальною розробкою вітчизняних фахівців, що забезпечує:

- можливість швидкого отримання котирування ризиків;
- доступність ринку перестраховання за допомогою швидких онлайн-комунікацій;
- доступність документообігу, що забезпечується автоматичним формуванням ковер-нот та акцептів;
- зменшення витрат на проведення перестрахових операцій за рахунок скорочення часу на пошук вигідних умов та ціни перестраховання;
- можливість управляти страховим портфелем;
- формування якісних аналітичних звітів та отримання повної інформації щодо активності на ринку онлайн-перестраховання.

За допомогою використання електронної біржі перестраховання можна перестрахувати ризики будь-яких видів страхування: майнового, відповідальності. До основних переваг цієї біржі перестраховання є: легкість і мобільність у застосуванні системи; автоматизація процесів перестраховання; зниження до мінімального рівня застосування людського ресурсу; пришвидшення процесу перестраховання; зниження витрат на перестраховання ризиків; система подає готову клієнтську базу; перестраховання ризиків за допомогою автоматичної системи документообігу; забезпечення активної участі на ринку;

перспектива контролю за процесами з перестраховання, а також їх аналізу за допомогою наявності статистики.

Завдяки цьому інноваційному виду технічної допомоги з пропозиції перестрахових послуг є можливість наблизитися цеденту і перестраховику та посилити ефективність їхньої взаємодії. Електронна система "FlyRe" об'єднує учасників світового перестрахового ринку: так, у 2015 році активним учасником цієї біржі стала компанія VIG Re (австрійська перестрахова компанія).

Вагомими перевагами електронної біржі перестраховання є перестраховання ризиків за допомогою автоматичної системи документообігу, а також швидкість та скорочення витрат за рахунок зниження частки людського ресурсу. Водночас у цього інноваційного методу у перестрахованні є низка недоліків, серед яких: відсутність можливості підтвердження фінансового стану сторін перестрахової угоди та невизначеність переліку дій перестраховальника і перестраховика при настанні страхового випадку, а також перестраховання ризиків лише на факультативній основі.

Наступним видом інноваційних послуг перестраховання варто виділити перестраховання політичних ризиків. На ринку класичного страхування політичні ризики на страхування практично не приймалися. В Україні ці ризики є виключенням із умов страхового договору.

Проте питання страхування від наслідків дій політичних ризиків для вітчизняного ринку є актуальним, особливо для іноземних інвесторів. Адже політичний ризик можна визначити як дію чи бездіяльність іноземного уряду, що перешкоджає інвестиціям та призводить до фінансових втрат власників капіталів.

Політичні ризики практично не приймаються на страхування через свою непрогнозованість та важкість наслідків. На світовому ринку перестрахованням політичних ризиків займаються відомі перестраховики: Munich Re, Hannover Re, Swiss Re, Berkshire Hathaway Re.

Потенційними споживачами такої послуги виступають транснаціональні корпорації, які зацікавлені в стабільній роботі в будь-якій країні. Зрозуміло, що для вітчизняних страховиків цей вид послуг є новим, проте, відкриває можливості виходу на міжнародний ринок перестраховання, розширення бізнесу.

Також необхідно враховувати сучасні ризики вітчизняного ринку — це висока ймовірність настання воєнних та терористичних ризиків. Можливість їх покриття за рахунок розробки і впровадження перестрахового захисту дозволить захистити страхувальників від наслідків політичних ризиків і посилити позиції вітчизняних страховиків на світовому страховому ринку.

Актуальним на сучасному етапі розвитку суспільних відносин є страхування і відповідне перестраховування нових видів ризиків, до яких відносяться аерокосмічні ризики, енергетичні ризики, екологічні ризики, терористичні ризики, катастрофічні ризики. Такі ризики мають високу ймовірність настання та значні за обсягами збитки. Так, для прикладу, літак Малайзії Airlines B777, що летів з Амстердаму до Куала-Лумпур у 2014 році, був збитий в Україні. В результаті чого загинули 283 пасажери та 15 членів екіпажу. Страхові виплати склали 25 млн \$, що були виплачені компанією Willis. Величезні збитки були б для окремої страхової компанії не підйомними, проте за рахунок перестраховування можуть бути покритими [4].

Ще одним новітнім напрямом перестрахового захисту в Україні є катастрофічні ризики. Також практично не підлягають страхуванню екологічні ризики, що обумовлено, зокрема: недовірою страховиків і страхувальників у повному дотриманні умов договору при проходженні позовів в суді; складністю відшкодування витрат на усунення наслідків порушення умов навколишнього середовища; відсутністю методик оцінки ймовірних збитків від аварійного забруднення навколишнього природного середовища та інших природно-антропогенних катастроф; відсутністю відповідних методик розрахунку тарифних ставок.

Проте покриття зазначених ризиків є актуальним для України: паводки на Закарпатті, в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях; техногенні катастрофи, пов'язані із пожежами в Чорнобильській зоні, загальні збитки за якими становили понад 50 млн грн.; пожежа на нафтобазі у Київській області зі збитками більше як 50 млн грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Необхідність перестрахового захисту катастрофічних і політичних ризиків в Україні є беззаперечною. Запровадженню перестрахових операцій сприятимуть наступні заходи:

— об'єднання зусиль страховиків для ефективного захисту від цих збитків (створення пулів);

— модернізація традиційних і застосування нових спеціалізованих перестрахових продуктів;

— залучення додаткового перестраховування (ретроцесії);

— визначення обґрунтованих тарифів, котрі покриватимуть можливі катастрофічні і політичні ризики.

Підвищення попиту на ринку вимагають від учасників запровадження інноваційних видів перестрахових послуг. Удосконалення функціонування електронної перестрахової біржі та

розробка інноваційних видів покриття дасть змогу посилити ефективність взаємодії учасників ринку перестраховування.

Література:

1. Кнейслер О.В. Оптимальне поєднання форм і методів перестраховування [Електронний ресурс] / О.В. Кнейслер // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2012. — № 1. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUbsNbU/2012_1/12_1_12.pdf

2. Mark Coleman. Reinsurers braced to withstand turbulent weather and financial storms. // Global Reinsurance Highlights 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.standardandpoors.com>

3. Третяк К.В. Інноваційні послуги на ринку перестраховування / К.В. Третяк // Фінансово-банківські та адміністративні послуги: проблеми управління та перспективи розвитку: зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (12—13 листопада 2015 р., м. Тернопіль). — Тернопіль: Астон, 2015. — С. 150—151.

4. Шолойко А.С. Тенденції розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспекти / А.С. Шолойко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. — 2014. — № 3 (156). — С. 60—65.

References:

1. Knejsler, O.V. (2012), "The optimum combination of forms and methods of reinsurance", Visnyk Universytetu bankivs'koi spravy Natsional'noho banku Ukrainy, vol. 1, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUbsNbU/2012_1/12_1_12.pdf (Accessed 10 Oct 2016).

2. Mark Coleman (2012), "Reinsurers braced to withstand turbulent weather and financial storms. Global Reinsurance Highlights 2012", available at: <http://www.standardandpoors.com> (Accessed 10 Oct 2016).

3. Tretiak, K.V. (2015), "Innovative services for the reinsurance market", Finansovo-bankivs'ki ta administratyvni posluhy: problemy upravlinnia ta perspektyvy rozvytku [Financial and banking and administrative services: management problems and development prospects], Zbirnyk tez dopovidej Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Collection of theses of the International scientific and practical conference], Ternopil, Ukraine, 12—13 November, pp. 150—151.

4. Sholojko, A.S. (2014), "Trends in the insurance market: domestic and international aspects", Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Ekonomika, vol. 3 (156), pp. 60—65.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2016 р.